

МОДЕЛИ ЗА УЧАСТИЕ В УПРАВЛЕНИЕТО НА УЧИЛИЩЕТО ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ, АВСТРИЯ, ЕСТОНИЯ, ИСПАНИЯ, ДАНИЯ И НИДЕРЛАНДИЯ - СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ

Снежана Великова Няголова

ШУ „Епископ Константин Преславски“, гр. Шумен

MODELS OF PARTICIPATION IN SCHOOL MANAGEMENT IN GREAT BRITAIN, AUSTRIA, ESTONIA, SPAIN, DENMARK AND THE NETHERLANDS - A COMPARATIVE ANALYSIS

Snezhana Velikova Nyagolova

Episkop Konstantin Preslavski University, Shumen

Abstract: *The Public Council, as a democratically functioning ensemble of equal and committed partners, united in civic support and exercising control over school management, is a relatively new legislative phenomenon in Bulgarian education. The subject and main goal of the theoretical research is conducting a relevant study of the existing European traditions of school management and civil control, diagnosing the good achievements in foreign experience and deriving a trend for improvement and refinement of the Bulgarian model of the Public Council. The six selected European countries are the subject of substantive diagnostics and qualitative selection, value-oriented to the needs of the comparative analysis: Great Britain /England, Wales and Northern Ireland/, Austria, Estonia, Spain, Denmark and the Netherlands, compared according to 10 leading criteria.*

Keywords: *public council, school participation, school management*

Въведение

Общественият съвет като демократично функциониращ ансамбъл от равнопоставени и ангажирани партньори, обединени в гражданска подкрепа и осъществяване на контрол върху училищния мениджмънт, е сравнително ново законодателно явление в българското образование. Като такова и след 6-годишно нормативно институционално съществуване се изисква сериозен и задълбочен теоретичен и емпиричен анализ относно фактическата роля, функционалната му полезност и добавена стойност за академичното развитие на училището. При констатирането на обективните недостатъци на Обществения съвет, несправедливо етикиран като излишна нормативна формалност и ненужна допълнителна административна тежест, единствената възможност за полезен ход е да се потърсят и заимстват добрите образци и водещи европейски практики, доколкото са реално приложими в българската образователна система.

В образователните традиции на редица държави в Европа десетилетия наред ефективно и успешно функционират различни модели на обществено съучастие в училищния мениджмънт. Историята показва, че такива органи възникват в държави със стабилна демокрация и активно гражданско общество.

Предмет и основна цел на теоретичното изследване е провеждане на релевантно проучване на съществуващите европейски традиции за училищно управление и граждански контрол, диагностициране на добрите постижения в чуждия опит и извеждане на тенденция за подобряване и усъвършенстване на българския модел на Обществен съвет.

Обект за съдържателна диагностика и осъществяване на качествен подбор, ценностно ориентиран към нуждите на сравнителния анализ, са избраните шест европейски държави: Великобритания /Англия, Уелс и Северна Ирландия/, Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия, **сравнени по 10 водещи критерии:**

- най-стара традиция
- най-ефективна и функционална структура
- представителство на родители
- определяне на състава и изборност
- правомощия
- мандатност и сменяемост
- осъществяване на контрол върху дейността
- санкционни мерки при неизпълнение на задълженията
- заплащане на членовете за участие в училищния орган
- осигуряване на обучение

Сравнителните признаци са подбрани умишлено и целенасочено, за да експлицира контраста с Обществения съвет в България. Като всяка законодателна новост, този орган беше посрещнат със смесени чувства от педагогическата колегия. От една страна, подобен конструкт широко отваря училището към общността, с идеята за по-голяма нормативна свобода и автономност, равнопоставено съвместно гражданско участие в управлението, прозрачност и отчетност в разходването на публичните средства и редица възможности за подобряване на образователните резултати и професионална реализация на учениците. Но от друга страна, българската педагогическа общност подходи с голяма доза недоверие и скептицизъм и по-скоро натовари негативно новосъздадения орган, приемайки го като безполезен и излишен. Още повече, че в образователната ни система от десетилетия съществува и функционира подобна структура - училищното настоятелство, която еднолично би могла да бъде още по-ефективна и полезна, ако се разширят и предефинират законодателните ѝ правомощия.

I. Най-стара традиция.

Проучване на данните показва, че измежду шестте европейски държави, Великобритания /по-конкретно Англия и Уелс/ е с най-дълголетна традиция по отношение включването на обществеността в образованието. Това се доказва с факта, че между 1870 г. и 1902 г. функциониращите училищни съвети са обществените органи, които създават и администрират начални училища. Създадени са в квартали и

енории съгласно Закона за основното образование от 1870 г. след кампания от Джордж Диксън, Джоузеф Чембърлейн и Националната образователна лига за начално образование, свободно от англиканската доктрина. Членовете са пряко избирани, а не назначавани от общински съвети или енории и правомощията им са били основно свързани с набиране на средства и финансова издръжка и плащане на училищни такси на най-бедните деца. Въпреки, че е било необичайно за времето си, жените също са имали право да спечелят избори за място в училищните съвети. Когато се провеждат първите такива през 1870 г., в цялата страна са избрани общо седем жени - в Бат, Брайтън, Манчестър, Хъдърсфийлд, Оксфорд и Ексетър. Училищните настоятелства функционират в този вид до влизането в сила през 1902 г. на Закона за образованието, който ги заменя с местните образователни власти.

II. Най-ефективна и функционална структура.

Моделите на Дания и Великобритания /Англия, Уелс и Северна Ирландия/ се открояват като образци за най-ефективна и организирана структура. На първо място силно впечатление прави факта, че действащите партиципативни органи са изключително авторитетни и значими за образователните им системи конструкти. Съставите им са разумно балансирано единство от представители на всички заинтересовани страни - родители, учители, ученици, общината, директора на училището, местната бизнес общност, местни институции за обучение на младежи или местни сдружения, спонсориращи органи. Приоритет и значителна роля се отделя на родителите, които са и мнозинство. Още повече, освен информационно-консултативни, училищният съвет има и авторитетни контролни функции, свързани с нормативното задължение да вземат решения за цялостната училищна и учебна дейност. В организационно-административен аспект датската система показва стегната, обосновано подредена йерархична обусловеност по всички нива на управление: централно /правителство и министерство/, регионално ниво /регионален съвет/, местно /общински съвет и кмет/, училище /училищно настоятелство/, клас /класни съвети/. Друг тип организация се наблюдава във Великобритания, демонстрираща добра управленска функционалност - с фокус върху силното местно и училищно самоуправление. В двете държави е утвърдена законодателна традиция за осигуряване на обучения за всички представители - важно условие за повишаване на административно-финансовия, управленски и експертен капацитет по отношение на действащата в сферата на образованието нормативна уредба.

III. Представителство на родители.

По този критерий анализът и сравнението са извършени на базата на установена диаметрална противоположност в родителското участие в шестте държави по оста: **малцинство - изключително представителство**. Типологията на родителското представителство в обществените органи изцяло зависи от териториално-административната организация на управление в съответната държава, но най-общо се следва този **обобщен йерархичен модел**:

- централно/ национално ниво - държавата чрез министерство на образованието и министъра

- междинно/ средно - провинция, регион, област
- местно/ общинско ниво - кмет и общински съвет
- училище

От друга страна, държавите са сравнени и според броя на родителите в съставите на тези органи, при следната подредба:

- изключително представителство /изцяло от родители/
- мнозинство /родителите са повече от половината членове/
- паритет /баланс в броя на членовете от няколко групи/
- малцинство /родителите са по-малко от половината членове/

Таблица 1. Родителско представителство

	централно/ национално ниво	междинно/ средно/ регион	местно/ общинско ниво	училище
изключително представителство	Австрия	-	-	-
мнозинство	-	-	-	Дания Естония
паритет	-	Австрия	Австрия	Испания Австрия Нидерландия
малцинство	Испания Дания Нидерландия	Испания	Испания	Великобритания

IV. Определяне на състава и изборност.

По този признак в държавите се наблюдава голямо разнообразие и нормативна свобода по отношение на изборната процедура, квотният и пропорционален принцип за представителство и брой на членовете при определяне на съставите. Най-общо могат да се диференцират по следните белези:

1. Определяне на броя на представителите - в Англия, Естония, Дания, Австрия и Нидерландия съществува нормативна регламентация относно определянето на броя на представителите в състава, докато в Испания всяка образователна администрация сама определя общия брой на членовете на училищния съвет, в зависимост от броя на учениците, както и упражняването на контрол върху процеса на избор на представители.

2. Изборна процедура - за по-голяма обективност и безпристрастност, за ползите на изборната процедура, в Испания се създава избирателна комисия, а в Нидерландия и Австрия изборът е с тайно гласуване.

3. Представителство - квотен и пропорционален принцип - това правило е спазено във всяка една държава с различни нюанси по отношение на включените участници, но и при шестте модела гарантирано присъстват учители, родители и ученици.

4. Участие на директора на училището - Великобритания /Англия, Уелс/ и Северна Ирландия, Австрия, Естония, Испания и Дания включват в състава си директора на институцията, а в Нидерландия - отсъства.

5. Участие на учители - за разлика от Обществения съвет в България, където съществува нормативно ограничение по отношение включването на представители на учителите, то при сравнението се показва, че и при шестте наблюдавани европейски държави, учителите са задължителен компонент от състава.

6. Участие на административно-помощен персонал - само в три от държавите - Великобритания /Англия, Уелс и Северна Ирландия/, Дания и Испания се включват представители от административния персонал, като например във Великобритания в състава се включва и външен служител, чиято основна функция е да предоставя съвети и тълкува действащата регулаторна образователна и административна рамка.

7. Участие на родители - във всички държави родителите задължително участват в състава на партиципативния орган, като единствено в Естония се наблюдава частично нормативно изключение, при което от състава на училищния съвет в професионалните учебни заведения отсъстват представители на родителите.

8. Участие на представители на местната власт - в три държави има такива - във Великобритания /Англия, Уелс и Северна Ирландия/, Дания и Испания, а при другите три отсъстват - съответно при Австрия, Естония и Нидерландия.

9. Участие на работодателски и бизнес организации - такива има в Испания, Австрия и Дания.

10. Други - в Англия в съставите задължително се включват управители на фондация, партньорство и спонсори: представители на всички спонсориращи органи, в Естония - на външни организации, подпомагащи училището.

V. Правомощия на училищните органи с фокус върху родителите.

Широкото родителско участие във вземането на решения, свързани както с ученето, така и с организацията и управлението на училището и дейностите му, насърчават прозрачността и по-доброто адаптиране към действителните потребности на семейството и създават по-силно чувство за споделена отговорност по отношение на образованието на децата. И в шестте европейски държави ролята на родителите в училищата е законово призната и техните права са гарантирани от вътрешното национално законодателство, като естеството им е подробно описано в нормативни документи. Съществуващите легитимни процедури за гарантиране правата на родителите да участват в различни форми за вземане на решения в училището илюстрират богатство в разнообразието от правомощия на изследваните европейски модели.

Условно, правомощията на родителите могат да се разделят в **две групи**: информационно-консултативни и вземащи решения /контролни, управленски/. От друга страна, втората група решения могат да бъдат диференцирани според степента си на влияние и тежест в управлението, най-общо като:

➤ решения, касаещи редица аспекти на вътрешното ежедневно управление на училището, като съставяне на дневно разписание, организиране на извънкласни

дейности, поддържане на добри взаимоотношения родител-учител и контрол на разходите. /к1/

➤ решения, свързани с ключови аспекти от цялостното функциониране на образователната система, включително разпределението на бюджета на училището, определяне на броя на преподавателския и непедagogическия персонал, набирането и подбора им /включително и избора на директор/, определянето на учебните програми и методи на преподаване. /к2/

При тази диференциация се оформят следните изводи:

- информационно-консултативни функции

• наблюдава се основно на национално и училищно ниво и при шестте държави, с изключение на Великобритания /на национално ниво/ и на общинско ниво – при Австрия и Испания.

- вземащи решения /контролни/ управленски функции

• решения от **първи тип /к1/** са характерни особено на училищно ниво за Великобритания, Австрия, Испания, Дания и Нидерландия и на общинско ниво – само в Испания.

• решения от **втори тип /к2/** са обичайни за четири от шестте държави на училищно ниво – Великобритания, Естония, Дания и Нидерландия и на общинско ниво – само в Австрия.

• в Нидерландия - от 1985 г. правителството делегира правомощия на училищните директори върху голям брой функции с цел повишаване на ефективността и позволява на родителите да създават нови училища, които отговарят на техните специфични културни и религиозни нужди.

Таблица 2: Правомощия

	национално ниво	общинско ниво	училищно ниво
Великобритания	-	-	к, к1, к2
Австрия	к	к, к2	к, к1
Естония	к		к, к2
Испания	к	к, к1	к, к1
Дания	к	-	к, к1, к2
Нидерландия	к	-	к, к1, к2

Легенда:

- Консултативни – к
- Вземащи решения/ Контролни от първи тип – к1
- Вземащи решения/ Контролни от втори тип – к2

VI. Мандатност и сменяемост.

В четири от шестте държави /Англия, Естония, Испания и Нидерландия/ мандатността е с фиксиран период за всички представители, който варира между 2 и 5 години, като най-дълъг е този в Естония /5 г./, а най-кратък - в Испания и Нидерландия /2 г./. Единствено в Дания и Австрия се проявява нормативно различие в изборния период при категориите представители. Например, в Австрия за учителите

мандатността е ограничена до 2 г., а за родителите - важи правилото за участие до следващи избори, в Дания - представителството на родителите е 4 г., а на останалите членове - 1 г.

VII. Осъществяване на контрол върху дейността.

В общия преглед на действащата нормативна рамка всички партиципативни органи в наблюдаваните държави имат сходни дефинитивни белези като водеща цел е обективност, прозрачност и отчетност в управлението. Елемент от многообразния ансамбъл от правомощия е упражняване на ефективен мониторинг и контрол върху училищния мениджмънт. Законодателни различия съществуват по отношение на институционалния контрол върху дейността на училищните органи за съучастие в управлението. В тази връзка работещи модели се откриват на различни административни нива в следните европейски държави:

- на национално ниво - Службата за стандарти в образованието, услугите за деца и уменията в Англия /Ofsted/ е легитимно отговорен орган, изпълняващ функции по инспектирането и регулирането на образованието и обучението за учащи от всички възрасти и услугите за деца и млади хора. Като специално създаден контролиращ орган, важно нормативно задължение на структурата е да установи функционалната значимост и ефективност на лидерството и управлението от училищния партиципативен орган.

- на национално ниво - в Естония Министерство на образованието и науката е държавният надзорен орган, упражняващ административен контрол върху законосъобразната дейност на училищата и техните собственици, като законодателят е делегирал правото да участва със свой представител в заседанията на училищното настоятелство и родителите.

VIII. Санкционни мерки при неизпълнение на задълженията.

Въпреки принципът за доброволно сътрудничество, осъзната необходимост и лично желание за участие в училищните партиципативни структури, в два от шестте модела като рестриктивна мярка срещу недобросъвестност при изпълнение на задълженията са въведени нормативни санкции:

- Англия е добър пример в това отношение, защото управителният орган има легитимното право да отстрани председателя и/или заместник-председателя с мнозинство при констатирано недоверие към работата им.

- в Нидерландия училищните органи представляват саморегулиращи се структури. Не се допуска фиктивно и формално присъствие и при констатиране на безотговорно и неангажирано отношение от страна на членовете, своевременно се заменят от други от същата квота. Обуславящ фактор е личностната мотивация на всеки да участва пълноценно и ефективно в състава.

IX. Заплащане на членовете за участие в училищния орган.

Общият извод, видимо обединяващ всички наблюдавани органи за гражданско участие и съуправление в европейските държави е, че при включването са спазени

принципите за доброволност, благотворителност и съпричастност. Въпреки тази тенденция, има примери, илюстриращи финансова стимулация за част от членовете:

- в Англия се предоставя заплащане от училището за управителите на персонала /учители и административно-помощен персонал/. Някои училища и тръстове автономно преценят плащането на пътни и други разходи.

- в Нидерландия училищното настоятелство, което по закон е компетентния орган, отговорен за цялостната организация и управление на училището, може да поеме разходите за административна подкрепа на съвета за участие, както и да отпусне надбавка за присъствие на членовете от квотата на родителите и учениците.

Х. Осигуряване на обучение на членовете.

В Англия, за нуждите на бордовете на местните власти, както и за доставчиците на обучения и програми е създаден нормативен регламент **/A Competency Framework for Governance/**, характеризиращ изискуемите знания, умения и поведение, необходими за ефективно управление в училищата. В който обаче, не са поставени изисквания за минимален образователен статус или предпочитана професия на членовете, липсва и скала за оценяване нивото на притежаваните компетентности. Отсъства и нормативно изискване за провеждане на входен тест за образователна, финансова или административна компетентност. Впечатление прави факта, че в законодателството и на шестте държави отсъства текст, касаещ пол, етническа или религиозна принадлежност на членовете.

От една страна, такива законови изисквания по-скоро ще се атакуват като дискриминационни и ако се въведат категории за селекция на желаещите, това силно ще повлияе презумпцията на законодателя за равноправно и демократично гражданско участие в подобни структури, както и силно ще затрудни избора на такива органи в по-малки населени места или в райони с преобладаващо етническо население с нисък или никакъв образователен статус. От друга страна, обаче, ще осигури на образователната институция високо квалифициран, компетентен и личностно мотивиран работещ състав. Може би, това би било приложимо само на определени места и то в изключителни случаи, стига да е предвидена такава нормативната свобода.

Добри европейски примери за ангажирано институционално отношение към повишаване на квалификацията на членовете за нуждите на училищните съвети намираме в следните държави:

- Англия и Уелс - обучения, курсове и семинари се осигуряват от местните власти, от централното правителство или от други организации чрез изградена мрежа от организации, уебсайтове и ресурси, като е предоставена голяма свобода на избор. Услугите са безплатни за различните бенефициенти.

- Дания - курсове се осигуряват от национална родителска асоциация чрез 15 регионални структури, като обучението на членовете на училищния орган се заплаща от бюджета на училището.

- Австрия - предлагат се възможности за съвместно обучение, както при встъпително първоначално обучение, така и от програми за обучение без откъсване от работа за учители, родители и ученици. Такива се предоставят и от частни родителски асоциации за участие на родителите в рамките на училището.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По настоящото теоретично изследване, разглеждащо и анализиращо работещите модели за участие в управлението на училището като образователна институция в шест европейски държави - Великобритания, Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия, могат да се направят следните изводи и обобщения по зададените критерии.

➤ **Първи критерий - Най-стара традиция.**

В сравнение с останалите пет европейски държави, еднолична, авторитетна и водеща позиция по този критерий заема Великобритания /по-конкретно Англия и Уелс/ с най-дълголетна традиция по отношение на включването на общността в сферата на образованието. В края на XIX век /1870 г./ чрез закон се легитимира създаването на училищните съвети като обществени органи, имащи нормативното право да създават и администрират начални училища.

В това отношение България може да бъде достоен претендент чрез аналогичен орган, подпомагащ училищната дейност – училищното настоятелство. Историята показва, че такива структури се зараждат у нас още през Възраждането, а след Освобождението през 1878 г. получават легитимното право да се грижат за училищата, издържани от общината, осигуряващи на Министерството на народното просвещение косвено управление и системен надзор.

➤ **Втори критерий - Най-ефективна и функционална структура.**

Като образци за най-ефективна и функционално организирана единица се открояват моделите на Дания и Великобритания /Англия, Уелс и Северна Ирландия/, и поради което експлицират следните констатации:

1. Фундаментален и значим за образователните им системи партиципативен орган.
2. Наличие на силна национална концепция за единен административно-управленски ансамбъл.
3. Разумен баланс на представителство, с преобладаващо родителско мнозинство.
4. Включване на директора в състава.
5. Гарантирана нормативна свобода в правомощията.
6. Работещ Правилник за дейността на училищния орган.
7. Ефективен контрол и персонален самоконтрол при съуправлението.
8. Повишен капацитет на състава чрез нормативно регламентирани обучения.

➤ **Трети критерий – Представителство на родители.**

1. Съставени изключително от родители на национално ниво - Австрия.
2. По-голям брой родители присъстват на училищно ниво - Дания, Естония /без училищното настоятелство в професионалните гимназии/
3. Паритет.
 - на междинно/ средно ниво и местно/ общинско ниво - Австрия
 - училищно ниво - Испания, Нидерландия, Австрия

4. В повечето страни родителите имат малцинствено представителство на всяко от нивата:

- Испания /на национално, междинно и общинско ниво/
- Дания /национално ниво/
- Нидерландия /национално ниво/
- Великобритания /Англия, Уелс и Северна Ирландия/ - на ниво училище

5. Липсва родителско участие по нива в следните държави:

- Великобритания /на национално ниво/
- Дания, Нидерландия и Великобритания /на междинно/ средно ниво/

6. Единствено частично изключение се констатира в Естония, където в състава на училищния орган в професионалните гимназии отсъстват представители на родители.

➤ **Четвърти критерий – Определяне на състава и изборност.**

1. Наличие на различни форми и начини за определяне на съставите в шестте европейски държави.

2. Рационално включване и хармонично единство на всички заинтересовани страни в зависимост от собственика на институцията, вида, големината, профила, спецификата и нуждите на образователната институция.

3. Интегриране на чуждия опит в българския модел по отношение на:

- включване в състава на директора на училището, представители на учителите, представител от административния персонал и по преценка на училищния орган - външен служител - образователен експерт или консултант
- изборната процедура - избирателна комисия и таен вот

➤ **Пети критерий – Правомощия на училищните органи с фокус върху родителите.**

1. Нормативната воля на законодателя делегира широк спектър от правомощия, доказващ важната роля и фундаменталната значимост на училищните структури за самоуправление.

2. Гражданското участие в училищното управление изпълнява изцяло мисията си за автономност, демократичност, прозрачност, равнопоставеност, отчетност.

3. На практика, обаче, се наблюдават различни изходни точки и нива на участие на родителите, както и влияние в тези процеси поради културни и институционални фактори. Макар формалните подходи като родителски асоциации, родителски съвети и консултации с родителите да са понякога ефективни начини за ангажиране, необходими са и по-малко формални подходи, за да се осигури вземането под внимание на всички родители. Особено важно е да се гарантира адекватно представителство във вземането на решения, отнасящи се до училището, на родителите и семействата в по-уязвимо социално-икономическо положение. По-малко неформални събирания може да са полезни за достигане и ангажиране в училищния живот на някои „по-дистанцирани“ родители.

4. Водещи практики с предимство за подобряване ефективността и функционалността на Обществения съвет в България:

4.1. Вътреучилищни:

- Участие в определянето на стратегическите цели, политики и приоритетни оси за академично развитие на институцията.
- Определяне на ефективни начини на преподаване.
- Подготовка и създаване на Кодекс за духовно, културно и морално-нравствено възпитание на учениците.
- Организиране и провеждане на извънкласни и извънучилищни дейности, прояви, събития, екскурзии.
- Насоки за участие и определяне на принципите за създаване на междуучилищни партньорства и сътрудничество с образователни, културни, спортни, научни организации.
- Участие в подготовката на Правилник за дейността на училището.
- Участие с представител в атестацията на образователната институция.
- Участие в процедура по налагане на санкции на учениците.
- Участие в подготовка и реализиране на проекти.
- Политика за извършване на подпомагащи дейности от родителите, участие в благотворителност и доброволчество.

4.2. Касаещи пряката дейност на училищния орган:

- Изготвяне на устав или вътрешен правилник и план за дейността, времеви график на заседанията.
- Анализ и отчет за дейността на определен период и за годината.

➤ Шести критерий – Мандатност и сменяемост.

1. Функционално погледнато е за предпочитане мандатът на училищния орган да е с по-кратък период с оглед обективната необходимост от сменяемост и изборност на членовете. Това е особено приложимо, ако не е предвидена нормативна регулация по отношение на тези, които проявяват видима безотговорност и неангажираност към съвместната дейност.

2. Опитът на Нидерландия за самостоятелно определяне на мандата във вътрешен документ е подходящ за включване към българския модел, особено ако се узакони изискването Обществения съвет да изработи собствени вътрешни правила, устав или правилник за дейността си.

➤ Седми критерий – Осъществяване на контрол върху дейността.

1. Съществуващите модели на Англия /Службата за стандарти в образованието, услугите за деца и уменията в Англия /Ofsted/ и Естония /Министерство на образованието и науката/ на практика потвърждават сериозната необходимост от наличие на институционален орган, упражняващ легитимен контрол върху функционирането и дейността на училищния Обществен съвет в България.

2. Осигуряването на системен държавен надзор ще затвърди важността и значимостта на новосъздадения орган и със сигурност ще повиши ефективността и полезността му за българската образователна система.

➤ **Осми критерий – Санкционни мерки при неизпълнение на задълженията.**

1. Предвидените във вътрешното национално законодателство санкционни мерки действат дисциплиниращо и стимулират активността, инициативността и креативността на всички участващи субекти, което безспорно е в полза за всички потребители.

2. Предпазват от възможности за включване в състава на членове, особено на родители, чиито намерения са по-скоро участие за лично облагодетелстване и осигуряване на благоразположение от учители и ръководство към собственото им дете.

➤ **Девети критерий – Заплащане на членовете за участие в училищния орган.**

1. Всяка държава има самостоятелно нормативно виждане, като преобладаващото мнозинство /Испания, Дания, Австрия и Естония/ не считат за необходимо заплащането за участие.

2. Всеки допълнителен финансов бонус е задължаващ ангажимент за добросъвестно и качествено изпълнение на задълженията, което допринася за полезността и функционалната ефективност на училищния орган.

3. При включване на подобна клауза в нормативната уредба трябва да се отчитат и факторите като образование, квалификация, време, допълнителна ангажираност, ниво на компетентност, социална комуникативност, инициативност, които са водещи за профила на участниците и като всяка друга инвестиция струват пари.

➤ **Десети критерий – Осигуряване на обучение на членовете.**

1. Липсва нормативна рамка, регламентираща образователния и професионален профил на членовете на училищните съвети.

2. Липсва инструментариум или методика за избор на участници в такива структури.

3. Осигуряването на специализирани квалификационни курсове и обучителни програми за нуждите на състава ще увеличат компетентното и качествено участие.

4. Доставчици на тази услуга могат да бъдат институции от държавния и неправителствения сектор.

5. Персоналната добавена стойност от обученията, особено за представителите на родителите, е в придобиването на допълнителни личностни и професионални качества и умения като администриране, отчетност, стратегическо планиране, бюджетиране и работа в екип, които високо се оценяват от работодателите.

Литература

[1] “Research on the role of school governors”. Department for Education. 23 March 2011. Retrieved 29 April 2011.

[2] Hope, M.A. (2015) Developing active citizenship in schools: a case study of democracy in practice. In Eryaman, M.Y. and Bertram B. (eds.) (2015) International Handbook of Progressive Education. Peter Lang Publishing, New York.

- [3] OECD Reviews of School Resources: Estonia 2016 от Santiago Paulo, Levitas Anthony, Radó Péter, Shewbridge Claire
- [4] Treinta años de consejos escolares. La participación de los padres y de las madres en el control y gestión de los centros sostenidos con fondos públicos en España, Rafael Feito Alonso Universidad Complutense de Madrid
- [5] Dutch boards governing multiple schools: navigating between autonomy and expectations, Lars Stevenson, Marlies Honingh, Annemarie Neeleman,
www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13632434.2021.1945024
- [6] Place-based governance and leadership in decentralised school systems: evidence from England, Toby Greany, www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02680939.2020.1792554
- [7] The role of parents in the education systems of the European Union, EURYDICE, the Information Network on Education in Europe, 1997
- [8] Treinta años de consejos escolares. La participación de los padres y de las madres en el control y gestión de los centros sostenidos con fondos públicos en España, Rafael Feito Alonso, Universidad Complutense de Madrid www.ugr.es/local/recfpro/rev182ART3.pdf
- [9] Breve manual del consejero y consejera escolar, Rafael Mesa Sánchez,
www.codapa.org/wp-content/uploads/2013/01/Manual-Consejero-Codapa.pdf
- [10] www.eacea.ec.europa.eu
- [11] www.legislation.gov.uk
- [12] www.nga.org.uk
- [13] www.politics.co.uk/reference/ofsted/
- [14] www.de.wikipedia.org/wiki/Schulautonomie
- [15] www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/schulpraxis/sp.html
- [16] www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/1986/472/P64/NOR40235404
- [17] www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/1986/472/P64a/NOR40196974
- [18] www.eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/denmark_en
- [19] www.danskelove.dk/folkeskoleloven/44
- [20] www.skole-foraeldre.dk/artikel/tilsyn-med-skolens-virksomhed
- [21] www.voo.nl/kennisbank/wet-medezeggenschap-op-scholen-wms/tekst-
- [22] www.eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/netherlands_en
- [23] www.laks.nl/vragen/wat-is-een-medezeggenschapsraad-mr/
- [24] <https://www.boe.es/eli/es/lo/2002/12/23/10>

За контакт с автора:

докторант Снежана Няголова

e-mail: snezhana.nyagolova@edu.mon.bg